

Формування іншомовної комунікативної компетентності у вищих навчальних закладах педагогічного профілю

Юлія Задунайська,

асистент кафедри початкової та дошкільної освіти
Львівського національного університету імені Івана Франка

Задунайська Ю. В. У статті розглянуто теоретичні та практичні аспекти формування іншомовної комунікативної компетентності майбутніх учителів, проаналізовано основні компоненти та структурні складові іншомовної комунікативної компетентності.

Ключові слова: *іншомовна комунікативна компетентність.*

Zadunayska Y. V. The article considers the theoretical and practical aspects of the development of foreign language communicative competence of future teachers, analyzes the main structural components of foreign language communicative competence.

Key words: *foreign language communicative competence.*

Постановка проблеми та її актуальність. Одним із завдань сучасної вищої школи є підготовка компетентного, конкурентноспроможного фахівця, здатного успішно розв'язувати проблемні завдання, гнучко й нестандартно мислити, вміти пристосовуватись до швидких змін умов життя у полікультурному середовищі. В умовах інтеграції України у європейські економічні, політичні й культурно-освітні структури, суспільство потребує фахівців, які не лише компетентні у своїй професії, але й володіють достатнім рівнем іншомовної комунікативної компетентності. На сучасному етапі, іншомовна комунікативна компетентність особистості стає провідною метою вивчення іноземної мови студентами вищих закладів освіти різних напрямів підготовки, а використання іноземної мови як

засобу міжкультурного спілкування і збагачення досвіду фахової підготовки – кінцевим результатом.

Аналіз останніх публікацій і досліджень. Проблемі формування іншомовної комунікативної компетентності присвячено дослідження: В. Ф. Аітова, Н. М. Бідюк, Л. Біркун, І. О. Зимньої, М. Кенела, Г. О. Китайгородської, С. В. Козак, О. О. Леонтєва, Є. І. Пассова, С. Савіньона, М. Свейна, В. Л. Скалкіна, Д. Хаймза та ін.

Мета статті – розкрити зміст поняття та складові структури іншомовної комунікативної компетентності та дослідити особливості її формування.

Виклад основного матеріалу дослідження. Аналіз досліджень дає підстави стверджувати, що в сучасній педагогічній науці визначення іншомовної комунікативної компетентності остаточно не сформовано. Іншомовна комунікативна компетентність розглядається, з одного боку, як здатність здійснювати іншомовне спілкування, правильно використовуючи систему мовних, мовленнєвих і стилістичних норм, а також правил комунікативної поведінки, відповідно до ситуації спілкування, а з іншого, як готовність до іншомовного спілкування. Зокрема, Н. М. Бідюк визначає іншомовну комунікативну компетентність як сукупність здібностей, знань, умінь, навичок, ставлень, цінностей, ініціатив та комунікативного досвіду особистості, необхідних для розуміння чужих та продукування власних програм мовленнєвої поведінки, адекватних цілям, сферам, ситуаціям спілкування [1, с. 160]. Н. М. Ізорія тлумачить іншомовну комунікативну компетентність як інтегральну особистісно-професійну якість людини з певним рівнем мовної освіти, яка реалізується у готовності на певній основі до успішної, продуктивної та ефективної діяльності з використанням комунікативних та інформативних можливостей іноземної мови, забезпечує можливість ефективної взаємодії з оточуючим середовищем за допомогою відповідних мовних компетенцій [3, с. 4].

Іншомовну комунікативну компетентність розглядають також як володіння певною системою умінь і навичок міжособистісного спілкування достатніх для досягнення поставленої суб'єктом комунікативної мети. Таким чином, іншомовна

комунікативна компетентність охоплює як мовні та мовленнєві навички та вміння, так і навички соціально-психологічні, що забезпечують ефективну взаємодію з людьми і полегшують розв'язання міжособистісних проблем.

У науково-педагогічній літературі не існує єдиного підходу і щодо визначення структури іншомовної комунікативної компетентності. У загальному вигляді структуру іншомовної комунікативної компетентності можна подати у сукупності таких компонентів, як лінгвістична, соціолінгвістична та прагматична компетенції.

На думку М. Кенела, складовими структури іншомовної комунікативної компетентності є: дискурсивна компетентність (здатність поєднувати окремі речення у зв'язне усне або письмове повідомлення, дискурс, за допомогою різноманітних синтаксичних та семантичних засобів); соціолінгвістична компетентність (здатність здійснювати мовленнєвий акт та дискурс відповідно до певного соціолінгвістичного контексту іншомовної комунікації); стратегічна компетентність (здатність обирати адекватну стратегію дискурсу з метою підвищення ефективності іншомовної комунікації); лінгвістична компетентність (здатність розуміти та продукувати раніше засвоєні або аналогічні їм висловлювання, а також потенційна здатність розуміти нові висловлювання іншомовного середовища) [5, с. 2 – 27].

Н. М. Бідюк розглядає структуру іншомовної комунікативної компетентності як сукупність цілей навчання у різних видах мовленнєвої діяльності (аудіюванні, говорінні, читанні, письмі), знань (мовленнєвих, мовних, паралінгвістичних, лінгвонародознавчих, морально-етичних), навичок, умінь (мовних, мовленнєвих, комунікативних, гностичних, перцептивних, паралінгвістичних, лінгвонародознавчих, організаційних) та досвіду (комунікативного, методичного, технологічного) як результату комунікативної діяльності в спілкуванні [1, с. 160].

Н. Б. Завіниченко виділяє наступні компоненти іншомовної комунікативної компетентності:

1. Гностичний: система знань про сутність та особливості спілкування взагалі та професійного зокрема; знання про стилі іншомовного спілкування, загальнокультурна компетентність.

2. Комунікативний: комунікативні вміння, які дозволяють встановлювати контакт із співрозмовником, керувати ситуацією взаємодії з суб'єктом іншомовної комунікації; культура мовлення; експресивні уміння; перцептивно-рефлексивні уміння, які забезпечують можливість пізнання внутрішнього світу партнера спілкування та розуміння самого себе.

3. Емоційний: гуманістична установка на спілкування, інтерес до іншої людини; готовність вступати в особистісні, діалогічні взаємини, розвинуті емпатія та рефлексія; високий рівень ідентифікації з виконуваними професійними та соціальними ролями; позитивна Я-концепція та психоемоційний стан [2, с. 47].

Процес викладання іноземної мови у вищому немовному навчальному закладі педагогічного профілю повинен здійснюватись паралельно з формуванням професійної компетентності майбутнього вчителя, що дасть можливість майбутнім фахівцям як спілкуватись із зарубіжними колегами, так і здійснювати професійну діяльність в умовах іншомовного суспільства. Процес формування іншомовної комунікативної компетентності майбутніх фахівців повинен бути спрямованим не лише на формування у студентів здатності до практичного використання іноземної мови у різноманітних ситуаціях, але й до міжкультурного спілкування. За визначенням Н. А. Сури, іншомовна професійно-орієнтована комунікація – процес, у межах якого забезпечується потенційна здатність комунікантів реалізувати обмін інформацією іноземною мовою, а також самостійно здійснювати пошук, накопичення й розширення обсягу професійно значущих знань у процесі природного іншомовного професійно-орієнтованого спілкування із зарубіжними фахівцями [4, с. 190]. Таким чином, іншомовна комунікативна компетентність постає як особливий вид професійної компетенції, яка визначається як готовність та здібність до оволодіння предметними, науковими знаннями в професійному спілкуванні.

Формування іншомовної комунікативної компетентності у процесі підготовки майбутніх учителів зумовлює дотримання наступних принципів: принцип інтеграції і комплексності навчального процесу; принцип цілісності навчального процесу; принцип гуманізації навчального процесу, який полягає в розкритті особистісного потенціалу студента під час його професійної підготовки; принцип професійно-орієнтованої комунікативної направленості процесу навчання іноземної мови, який реалізується шляхом використання сукупності методів навчання (комунікативного, аудіолінгвального, аудіовізуального) і форм (ділова гра, моделювання ситуацій, бесіда, «круглий» стіл, дискусія, дебати); принцип активізації пізнавальної діяльності; принцип підвищення мотивації навчання шляхом використання сучасних комп'ютерних технологій у процесі вивчення іноземної мови; принцип інтерактивності, при якому навчання є активним, орієнтованим на студента; принцип автентичності, що реалізується в трьох аспектах: виборі автентичних матеріалів, використанні автентичної методики, створенні автентичного спілкування в автентичному середовищі; принцип інтенсивного використання фонових знань тих, кого навчають; принцип єдності теоретичної та практичної підготовки; принцип забезпечення творчої активності та самостійності студентів у навчальному процесі.

Головними особливостями процесу формування іншомовної комунікативної компетентності майбутніх учителів є : використання мови відповідно до даного соціально спрямованого контексту; залучення студентів до ситуативного спілкування, максимально наближеного до реальних життєвих ситуацій; зміна функції викладача, який стає активним координатором навчальної діяльності студентів, їхнім порадиником, співрозмовником та учасником процесу навчання; використання різноманітних видів навчальної діяльності, зокрема: парних і групових видів діяльності, рольових ігор, проектних і проблемних завдань; широке використання автентичних матеріалів.

Набуття іншомовної комунікативної компетентності дозволить майбутньому фахівцеві педагогічного профілю виконувати різні види робіт з автентичною фаховою літературою, а саме: розуміти та інтерпретувати зміст,

вміти отримати необхідну інформацію, перекласти або реферувати необхідний матеріал; здійснювати спілкування на діалогічному рівні в межах фахової тематики, а також володіти зв'язним монологічним мовленням на рівні як самостійно підготовленого, так і непідготовленого висловлювання, розуміти діалогічне та монологічне мовлення в межах фахової тематики; володіти навичками двостороннього усного і письмового перекладу; знати основи ведення ділової документації іноземною мовою; використовувати фахові словники та довідкову літературу; вміти стисло та точно висловлювати думки обома мовами; вміти використовувати засоби сучасних інформаційних технологій під час спілкування та передачі інформації.

Висновки. Іншомовна комунікація можлива за умови володіння суб'єктами іншомовного спілкування мовою як засобом комунікації. Рівень сформованості іншомовної комунікативної компетентності суб'єктів виступає визначальним фактором, що обумовлює рівень ефективності комунікативного процесу в цілому. Процес формування іншомовної комунікативної компетентності повинен бути спрямований не лише на озброєння майбутніх фахівців системою знань, вмінь та навичок, необхідних для ефективного здійснення іншомовної комунікації, але й на формування глибоко осмисленої, комунікативно-компетентної позиції майбутнього вчителя, що дасть можливість майбутньому фахівцеві самовизначатися, саморозвиватися й самовдосконалюватися в єдиному європейському освітньому просторі, брати участь у його вдосконаленні і творенні.

Список використаних джерел

1. Бідюк Н. М. Комунікативна компетентність майбутнього вчителя філолога: зміст та структура / Н. М. Бідюк // Інформаційно-комунікаційні технології в сучасній освіті: досвід, проблеми, перспективи: Збірник наукових праць третьої Міжнародної науково-практичної конференції (12 – 14 листопада 2012р.). – Львів, 2012. – С. 158 – 160.
2. Завіниченко Н. Б. Особливості розвитку комунікативної компетентності майбутнього практичного психолога системи освіти : дис. ... канд. психол. наук:

спец. 19.00.07 / Н. Б. Завініченко – Інститут психології ім. Г. С. Костюка АПН України. – К., 2003. – 2016 с.

3. Изория Н. М. Формирование иноязычной компетентности будущих специалистов сферы туризма в вузах культуры и искусств : автореф. дис. на соискание уч. степени канд. пед. наук: спец. 13.00.08 "Теория и методика профессионального образования" / Н. М. Изория. – М., 2008. – 24 с.

4. Сура Н А. Іншомовна професійна компетентність: головні принципи та компоненти процесу навчання професійно-орієнтованого спілкування / Н. А. Сура // Вісник Луганськ. держ. пед. ун-ту ім. Т. Г. Шевченка. – 2003. – № 4 (60). – С. 190 – 192.

5. Canal M. From Communicative Competence to Communicative Language Pedagogy / M. Canal // Richards J. and Schmidt R., (eds.) Language and Communication. – London: Longman, 1983. – P. 2–27.